

КАТЕГОРІАЛЬНО-ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ В ТЕОРІЇ РОЗВИТКУ ПРОДОВОЛЬЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Погорєлова О.В., к-т екон. наук, професор,

докторант Миколаївського національного аграрного університету

У вітчизняній науковій літературі відсутнє визначення терміну «продовольчий потенціал». Основою продовольчого потенціалу будь-якої країни є продовольча система.

Вітчизняними науковцями досліджено різні аспекти функціонування продовольчої системи. Разом з тим, єдиної думки стосовно сутнісного змісту категорії «продовольча система» як серед вітчизняних, так і серед іноземних науковців немає. Крім того, зустрічаються випадки, коли в одній науковій праці можна зустріти одразу декілька різних термінів, які автори, очевидно, вживають у значенні «продовольча система».

Отже, узагальнюючи наукову думку щодо формування продовольчої системи та підтримуючи позиції науковців у визначенні змісту категорії через елементи системи вважаємо за доцільне виділити наступні складові продовольчої системи:

- 1) ланцюг створення вартості продовольства – забезпечуюча підсистема;
- 2) цілі сталого розвитку – цільова підсистема;
- 3) технології – підсистема розвитку та стійкості.

Визначені складові тісно взаємопов'язані між собою через агропродовольчу систему. Далі дамо пояснення, як саме.

Щодо першого елемента продовольчої системи слід відмітити наявність різних підходів у визначенні його змістовних складових та використовуваних термінів поняття, зокрема таких, як: ланцюги постачання, ланцюги постачання продуктів харчування, ланцюги поставок продовольчих товарів, продовольчі ланцюги, ланцюг створення вартості (додаткової вартості) продовольства та ін. (рис. 1). У визначеному переліку термін «ланцюги постачання» є значно ширшим, порівняно з іншими, оскільки його застосовують до будь-яких

логістичних систем, але єдиної думки серед науковців щодо сутнісного змісту та ключових етапів ланцюгів постачання немає. Що стосується інших термінів – в переважній більшості, за змістовним наповненням вони є синонімами. Ми в нашій роботі будемо використовувати поняття «ланцюг створення вартості продовольства» у значенні, яке дає Бабич М.М. [1], оскільки саме по цьому терміну науковцем розроблене теоретичне обґрунтування його сутнісного змісту, що відповідає європейським підходам.

Ланцюг створення вартості продовольства включає п'ять основних етапів: виробництво, зберігання, переробка та упаковка, доставка та продаж і споживання. Якщо виходити зі змісту поняття агропродовольчого комплексу, визначеного Проектом ЗУ «Про основи продовольчої безпеки», а саме: «агропродовольчий комплекс – сукупність галузей, що забезпечують виробництво продукції сільського та рибного господарства, її заготівлю, зберігання, переробку та реалізацію» [9] цілком очевидно, що воно за змістовним наповненням відповідає поняттю «агропромисловий комплекс», як його трактування представлено у Енциклопедії сучасної України – «агропромисловий комплекс – сукупність галузей народного господарства, що, функціонуючи у тісному взаємозв'язку, здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції, її промислову переробку та реалізацію споживачеві» [10]. Тобто елементи ланцюга створення вартості продовольства є складовими агропродовольчої системи або – як її визначає вітчизняне законодавство та наукова література – агропродовольчий та агропромисловий комплекс.

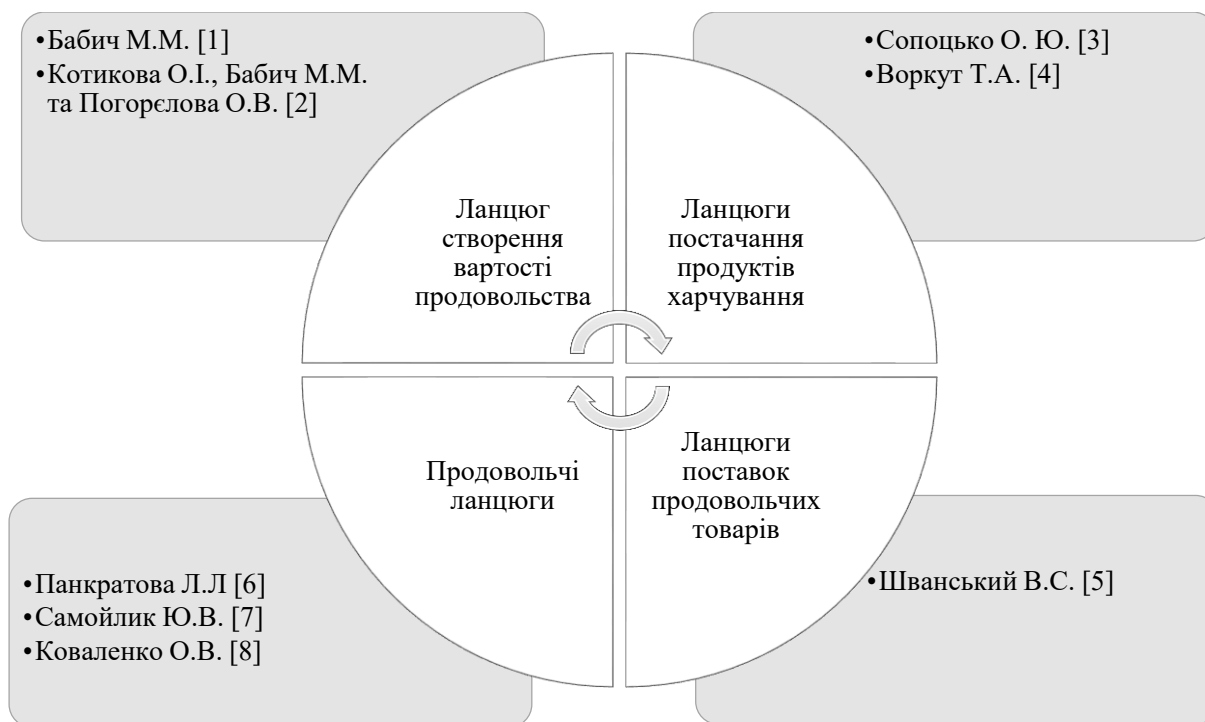

Рисунок 1 – Терміни-синоніми категорії «продовольчі ланцюги»

Джерело: складено автором

Технології є основою розвитку агропродовольчої системи – як позитивного, так і деструктивного, якщо вони є застарілими або не враховують особливостей ведення аграрного господарства залежно від кліматичних умов, спеціалізації, ресурсного забезпечення, кваліфікації працівників та ін.

Цілі сталого розвитку виступають у якості цільової підсистеми, завданням є якої збалансований розвиток усіх складових системи задля досягнення визначених національними програмами завдань та показників.

За визначенням ФАО «агропродовольчі системи включають і сільськогосподарські, і продовольчі системи та охоплюють весь спектр суб'єктів та їх взаємопов'язану діяльність із створення додаткової вартості: первинне виробництво продовольчої та непродовольчої продукції в сільському, рибному та лісовому господарстві, а також зберігання, післязбиральну обробку, транспортування, переробку, розподіл, збут, утилізацію та споживання харчових продуктів» [11, с. 112]. У звіті ФАО також зазначається, що «як агропродовольчі, так і продовольчі системи (які є невід'ємною частиною агропродовольчих систем) зазнають впливу одних і тих же факторів і

формується під впливом тих самих соціальних, економічних та природних середовищ, у яких здійснюється виробництво» [11, с. 112].

Агропродовольчі системи взаємодіють із товаропровідними ланцюгами непродовольчих товарів у межах процесів закупівель сільськогосподарських виробничих ресурсів та постачання сировини для виробництва непродовольчих товарів, наприклад, кукурудзи для виробництва біопалива або бавовни для виробництва текстильної продукції.

Агропродовольчі системи мають бути зосереджені на забезпеченні всіх поживними продуктами та на ефективному використанні ресурсів, стаючи при цьому більш інклюзивними та стійкими. Глобальні завдання полягають у тому, щоб виробляти якіснішу продукцію з меншими витратами, забезпечуючи при цьому наявність фінансових джерел для існування та підвищення рівня життя дрібних сільськогосподарських виробників та інших агропродовольчих суб'єктів.

Отже, підсумовуючи і синтезуючи наукові погляди та зважаючи на встановлені тенденції цивілізаційного поступу та концептуальні моделі сталого розвитку, можемо констатувати, що сутнісний зміст продовольчого потенціалу визначається спроможністю або нездатністю продовольчих систем під дією впливу внутрішніх та зовнішніх факторів забезпечити продовольчу безпеку (рис. 2).

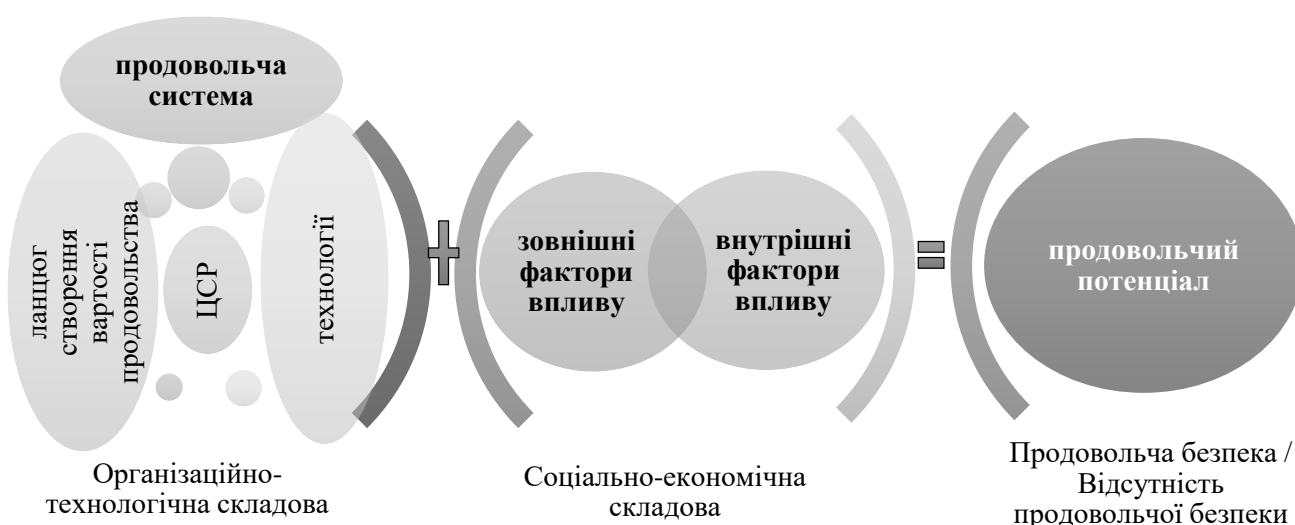

Рисунок 2 – Сутнісний зміст продовольчого потенціалу

Джерело: розроблено автором

Ми не розглядаємо окремо інші системи (екологічна система, система охорони здоров'я, система соціального захисту та ін.), які безперечно мають вплив на розвиток продовольчої системи, оскільки задачі щодо їх удосконалення закладено у Порядку денному та визначено ЦСР на період 2030 року.

Список використаних джерел

1. Бабич М.М. Продовольча безпека України: теорія, методологія, практика : дис. ... д-р. екон. наук : 08.00.03. Миколаїв, 2019. 515 с.
2. Котикова О. Втрати продовольства та харчові відходи в ланцюзі створення вартості продовольства в Україні. *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*. 2020. Vol. 6, № 3. С. 191–220.
3. Сопоцько О. Ю. Застосування системного аналізу при управлінні логістичними системами в ланцюгах постачання продуктів харчування повсякденного попиту. *Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія*. 2012. Вип. 9. С. 368-369.
4. Воркут Т. А., Грищук А. О., Сопоцько О. Ю., Халацька І. І. Управління ефективністю систем ланцюгів постачань швидкопсувних продуктів харчування із урахуванням мінливості логістичного циклу. *Вісник Національного транспортного університету*. 2020. № 2. С. 47-58.
5. Шванський В. С. Особливості формування ланцюгів поставок продовольчих товарів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2014. Вип. 7(4). С. 14-17.
6. Панкратова Л. Л. Структурні особливості формування ціни на молоко в продовольчому ланцюгу. *Економіка і прогнозування*. 2013. № 3. С. 116-123.
7. Самойлик Ю. В., Вернигора М. В. Глобальні передумови впровадження екологічних інновацій у процес формування органічних продовольчих ланцюгів. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 51. С. 63-67.

8. Коваленко О. В., Лисенко Г. П. Втрати продовольства як індикатор збалансованості інноваційних процесів у продовольчому ланцюгу. *Економіка АПК*. 2020. № 3. С. 72-80.

9. Про основи продовольчої безпеки України : проект Закону України від 08.04.2011 № 8370.

10. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=42602 (дата звернення: 17.05.2022).

11. FAO. 2018. *The State of Food and Agriculture 2018. Migration, agriculture and rural development*. Rome. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. <https://www.fao.org/publications/card/en/c/I9549EN>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Флакей Марина Геннадіївна

здобувач вищої освіти факультету менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Питання державного управління, пошуку удосконалення і питання підвищення розвитку постійно досліджуються як зарубіжними, так і вітчизняними ученими. Актуальність питання вдосконалення та розвитку державного управління зберігає своє значення, виступаючи потребою проведення в даний час комплексного аналізу накопичених за роки реформування нагальних проблем у даній сфері та вироблення науково обґрунтованих підходів щодо вдосконалення нормативного правового регулювання та методичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання державного управління та його модернізацію такі науковці, як А. Авер'янов, Н. Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Малиновський, Ю. Ковбасюк, К. Ващенко, Н. Нижник, С. Стеценко, Ю. Сурмін, В. Загуменник, В. Проценко та ін. Правова